

Populisme i lideratge carismàtic

Una de les paradoxes més interessants del moment polític que vivim –i més preocupants des del punt de vista democràtic– és el fet que els populismes creixin en contra dels partits però a favor dels vells lideratges carismàtics. Efectivament, si el populisme és una retòrica que concep el poble corrent com si fos una honrada i noble assemblea orientada al bé comú que s'enfronta a unes elits perverses guiades exclusivament pel propi interès, el que menys se'n podia esperar és que el seu èxit estigués en mans d'uns lideratges unipersonals forts.

AQUESTA SETMANA, precisament, a França es dilucidarà l'acarament entre dos líders forts que han pogut arraconar els dos grans partits tradicionals, amb dos projectes polítics que es poden considerar populistes. I no tan sols han batut el model de partits, sinó també la confrontació entre dreta i esquerra, en el sentit que el dilema del votant ara és entre votar un model neoliberal o votar un model proteccionista, ambdós amb un fort component nacionalista, potser l'únic que es manté de la tradicional política francesa. En els esquemes habituals, es diria que es tracta d'una peculiar confrontació entre dues dretes, però ja hem vist com també el populista d'esquerres, Jean-Luc Mélenchon, no s'ha volgut definir entre l'un i l'altre, cosa que ha permès a Le Pen apel·lar directament al vot tradicional d'esquerres. Per cert, una posició compartida pel secretari d'organització de Podem, Pablo Echenique, que també ha fet saber que en aquestes eleccions, si hagués de votar, s'abstindria.

VET AQUÍ, doncs, com tots els esquemes s'enfonsen. Com ho van fer als Estats Units. Mentre aquí estàvem entossudits a llegir les eleccions del novembre passat com un combat entre dreta i esquerra, allà la confrontació era entre la representant d'un establishment poc de fiar i un individu l'atractiu del qual, entre d'altres, era que s'havia imposat als interessos del seu propi partit. El líder, doncs, per sobre del partit; el carisma per sobre del sistema. És el model que també explica el fenomen Ada Colau aquí, o Pablo Iglesias allà, i que està arrossegant els partits tradicionals: com explicar, si no, l'ascens de la populista Susana Díaz al PSOE?

OLIVIER HOSLET / EFE

.....
El líder per sobre del partit; el carisma per sobre del sistema. És el model que està arrossegant els partits tradicionals

ÉS CERT que els partits tradicionals s'han anat allunyant del ciutadà per moltes raons. La desconexió s'ha produït per l'evidència que han estat incapaços d'evitar la corrupció –si no l'han afavorida–, pel recurs a un llenguatge sectari, per la inconsistència en la defensa dels compromisos... Però el més curiós és que quan el populisme alternatiu més reclama la veu del poble, la que es fa sentir és la del líder. Que quan més s'invoquen els processos participatius, més es deixa tot a mans de les cúpules. Que quan ningú no es fia de ningú, és quan el cap és seguit amb confiança cega.

NO ESTIC gens d'acord amb les visions catastrofistes que vinculen aquesta tendència de les formes de la política actual amb el naixement del nazisme. D'una banda, perquè són incompa-

rables el context econòmic i social, l'obertura comunicativa, que impedeix segons quins tipus de control, i perquè no hauríem de confondre el malestar actual amb els ressentiments posteriors a la Gran Guerra. I, de l'altra, perquè es frivolitza allò que va ser realment el nazisme. Fins i tot, estic convençut que tots aquests populismes, siguin del color que siguin, seran passadors. Tanmateix, és cert que sotraguegen els sistemes de control democràtic. De moment, als Estats Units aquests sistemes han aturat els pitjors exabruptes de Donald Trump: la prohibició d'entrada als aeroports, la supressió de l'Obamacare, el mur amb Mèxic pagat amb pressupostos públics, la sortida del NAFTA o l'aïllacionisme promès... La pregunta és si les estructures democràtiques europees pararan els peus als populismes d'aquí.